

—*Edicija*—
POETIKA STRAVE

KNJIGA 33

Prevod s engleskog
Strahinja Mladenović

ORFELIN
IZDAVAŠTVO

Novi Sad
2024

Za izdavača:
Milenko Bodirogić

Urednici:
Dr Dejan Ognjanović
Milenko Bodirogić

Naslov originala:
The Unsettled Dust
Copyright © The Estate of Robert Aickman, 1990
All rights reserved.

Lektura i korektura:
Lidija Diklić

Ilustracije na koricama i u knjizi:
Aleksandra Dević

*Grafičko rešenje edicije,
prelom i priprema za štampu:*
David Tankosić

Orfelin izdavaštvo

Kosovska 23
Novi Sad
Telefon: 021 447217
orfelinns@gmail.com
www.orfelin.info

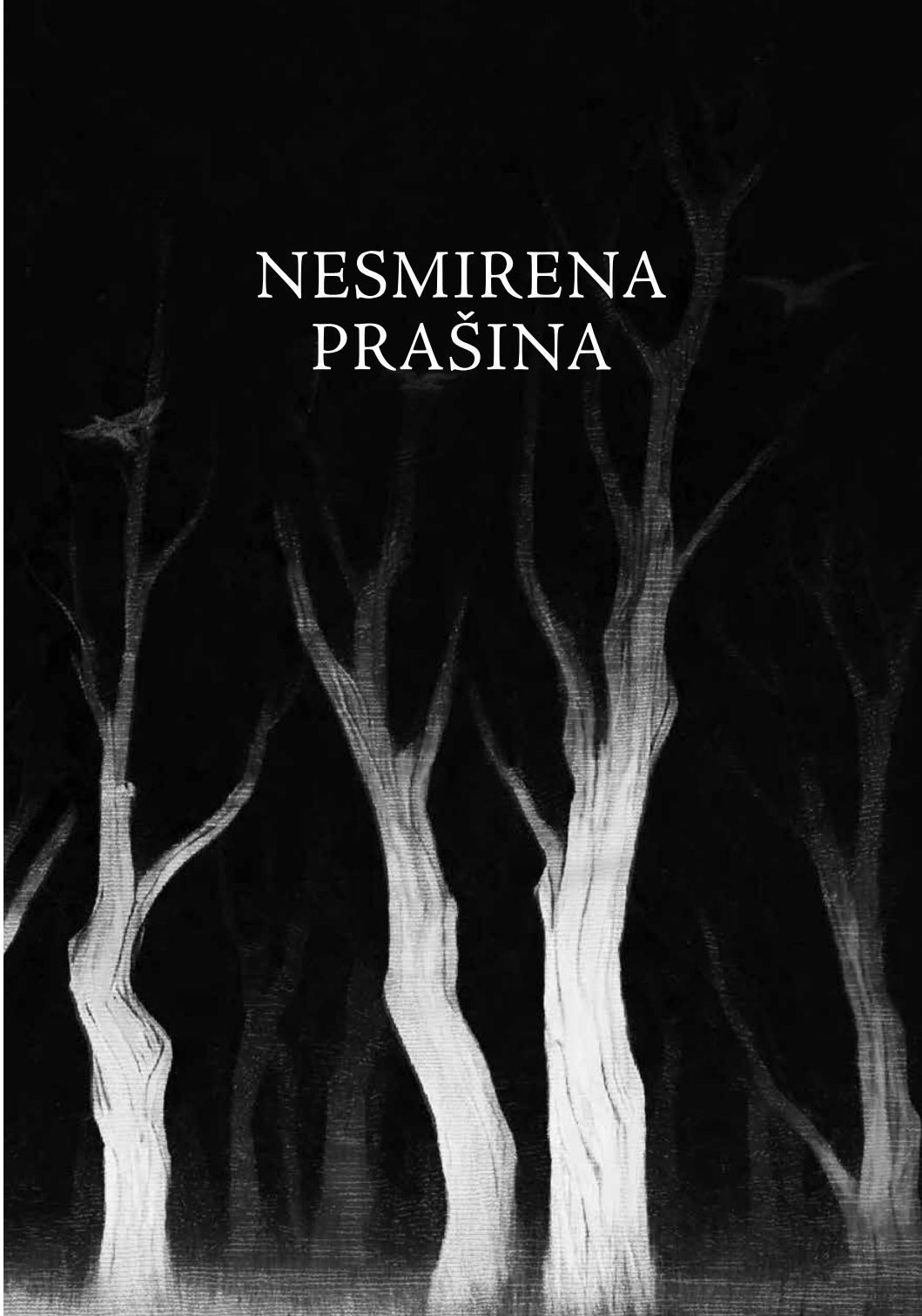
Štampa:
Grafostil, Kragujevac

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Библиотека Матице српске, Нови Сад

ISBN 978-86-6039-079-2
COBISS.SR-ID 144675849

Bez dopuštenja izdavača nije dozvoljeno reprodukovanje
nijednog dela ove knjige.

NESMIRENA
PRAŠINA

The Unsettled Dust

Prvi put objavljena u zbirci *Sub Rosa* (Gollancz, 1968).

Tokom razdoblja koje sam proveo u ulozi službenika posebnog ogranka Fonda za zdanja od istorijskog značaja, neminovno sam naišao na mnoštvo čudnovatih i neočekivanih pojava u svim oblastima tog zaduženja; ali dosad sam se, koliko me sećanje služi, samo triput susreo s nečim za šta bi se moglo pomisliti da sadrži upliv paranormalnog.

Budući da zanimanje za natprirodne pojave po svemu sudeći postojano raste, delom nesumnjivo kao posledica bega od načina života koji svakim danom kao da postaje sve jednoličniji, sve ograničeniji propisima i sve više lišen bilo kakvih stremljenja, neko vreme sam se vodio mišlju kako bi vredelo izneti barem jedan od ovih slučajeva, najupečatljiviji, čini mi se, od pomenuta tri, u vidu uređenog, premda sasvim iskrenog izlaganja, odeljenog od mnoštva drugih spisa povezanih s mojim zaduženjima. Ne radi se o kovanju po poluizbledelim sećanjima, s obzirom da veći deo tog zadatka leži u prilagođavanju izvoda iz mog dnevnika za razdoblje o kojem je reč. Sada sam službenik posebnog ogranka već više od deset godina, te smatram kako je kucnuo čas da se prihvatim tog posla.

Sticajem okolnosti Fond je upravo tokom tih deset godina uspostavio Odbor za psihička i okultna istraživanja. Kao što je opšte poznato, Veće se godinama kolebalo pre no što je preduzelo ovaj korak, imajući u vidu koliko je krajnje nepoželjno uplitanje Fonda u bilo šta iole sporno, kao i stalnu opasnost da bude optužen za mrzovolju ili protivljenje napretku; ali

naposletku je pritisak postao toliko velik da više nisu mogli izbegavati da se izjasne. Mislim da je to bilo neizbežno. Spona između zanimanja za stara zdanja (često ruševna i katkad crkvena) i zanimanja za ono što se obično naziva „avetima“, očita je. Takođe se Fond, kao većina uspostavljenih dobrovoljnih društava, uglavnom oslanja na podršku starijih ljudi. Jedan Odbor za psihička istraživanja bio je, a i dalje jeste, neizbežan u jednakoj meri kao i Odbor za životinje koji je sa nama gotovo od samog osnivanja.

Odbor za psihička i okultna istraživanja nesumnjivo je obavio mnogo valjanog posla, ali sam oklevao da im predam neki svoj izveštaj uprkos činjenici da sam verovatno u mogućnosti da im dostavim tri. Fond je veoma konzervativno udruženje (ne u stranačkom smislu, svakako) i moja nedoumica je ona državnog službenika. Ukoliko jedan državni službenik učini nešto na svoju ruku i to dovede do povoljnog ishoda, ne može, po prirodi radnog odnosa, očekivati da bude bogzna kako nagrađen; dok u slučaju da stvari krenu loše može očekivati svakakve nevolje, od disciplinske kazne do obustave daljih unapređenja, kao i neizbrisivu ljagu na svom imenu u aktima. Stoga je uvreženo mišljenje da za napredak u državnoj službi, ili bilo kojoj oblasti gde preovladavaju uslovi poslovanja državne službe, nikada ne treba raditi na svoju ruku, niti podržavati bilo koga drugog u tome. Takav stav je neizbežan dok god se sva naša administracija rukovodi birokratskim obrascem. Fond svakako nije toliko strog gospodar koliko državna služba, prosto stoga što niko nikad nije morao da odgovara pred parlamentom za svoje postupke; ali oprez se nameće samom njegovom veličinom i dužnošću da nikome ne nanese uvredu, ukoliko je to ikako moguće izbeći, čak ni onima koji ga otvoreno kritikuju. Izveštaj, pa i pažljivo sročćen, koji bih predao ljudima iz Odbora za psihička i okultna istraživanja

o bilo kojem od moja tri slučaja mogao bi, cenim, dovesti do razmirica, omraženosti prema autoru u raznim krugovima, pa možda i do javne klevete u koju bi Fond bio uvučen. Malo je tema na koje su ljudi osetljiviji od onih „natprirodnih“, kako ih nazivaju. U pitanju je stepen važnosti koji im pridaju, mada je tek nekolicina voljna to da prizna. Veće bi teško zaključilo da je podnošenje jednog takvog izveštaja u opsegu mojih dužnosti, ukoliko bi nevolje usledile. Čovek može samo da nagađa koliko mnoštvo bitnih obaveštenja nikada ne ugleda svetlost dana iz sličnih razloga. Odlučio sam kako je najbolje da ograničim opticaj mog izlaganja na nekolicinu odabranih ljudi, unapred ih obavezavši na najstrožu tajnost, a da jedan primerak ostavim budućim naraštajima među ličnim spisima.

Nameštenje službenika posebnog ogranka, čiji sam i dalje jedini izvršitelj, bilo je osnovano kad su rast Fonda, brojnosti i raznovrsnosti njegovih poseda iznedrili raznoliko mnoštvo zadataka, često neodložnih, s tim što su svi bili izvan opsega dužnosti bilo kojeg pripadnika osoblja koji je vrbovan gotovo isključivo za dužnosti u vezi sa očuvanjem objekata u najstrožem smislu – i koji je često, što se otvoreno priznavalo, dotad već napredovao u službi. Moji manevri su obuhvatali sve, od uspostavljanja pozamašnog legata kipova u nekadašnjem vojvodskom parku do uređivanja pristaništa za jedrilice na jednom ostrvu nedaleko od velške obale; od frustrirajućih šest meseci posvećenih preuređenju ukrasnog pločnika do još dužeg razdoblja provedenog u promovisanju sezone pozorišnih predstava pod vedrim nebom u čast buđenja proleća, sa plesom i pevanjem. Većinu posla obavljao sam na otvorenom, nastojeći da izbegnem britansku klimu, malograđane koji su činili mesnu vlast i same članove Fonda, od kojih mnogi imaju sopstvene zamisli i smatraju da su kupili celokupno osoblje svojim niskim doprinosima. Pa, možda ne *svi*. Neki od članova su veoma

ljubazni ljudi i više no voljni da ukažu gostoprimstvo. I sâm sam iskusio trenutke bezočnosti kad bih smatrao kako sve ono što je zaista bitno u radu Fonda počiva samo na mojim plećima, ali to beše puko samosažaljenje i zapravo sam vrlo dobro svestan da sam postigao mnogo više kao službenik Fonda no što bih mogao očekivati da postignem na bilo kojem drugom radnom mestu. Dočekao sam se pravo na noge kad me je Fond zaposlio.

Događaji koje ću opisati odigrali su se unutar dvora Klember¹ u Bedfordširu, sedištu porodice Brejkspir, loze za čiju se jednu granu priča kako je iznedrila jedinog Engleza koji je ikada postao papa i to papa s najvećom telesnom snagom među svim papama. Granu loze u dvoru Klember oličavale su dve neudate sestre. Njihov otac, poslednji plemićki potomak Svetog Hadrijana,² preminuo je pre mnogo godina a za majku se govorilo da je otad pomalo čudna. Barem su takve glasine kolale nadleštvom Fonda. Naposljetku su te devojke predale vlasništvo nad dvorom Klember Fondu, ali su ostale tamo kao stanarke Fonda. One iste glasine u nadleštvu tvrde i da su devojke u jednom trenutku živjele krajnje razuzdano, budući da ne beše nikoga da ih obuzda, te su protračile mnoštvo novca. Takva obrazloženja bi možda mogla biti uverljiva u minulim vremenima, ali danas u njima retko kad ima istine. Mnogo je verovatnije da su Brejkspirove bile siročad društvenih previranja poput većine štićenika Fonda.

---

¹ Glagol *clamber* na engleskom jeziku označava mukotrpnu radnju uspinjanja, ili prosto mukotrpnno kretanje, obično na sve četiri, i Ejkman ga ovde simbolično koristi kao ime dvora. Na isti način koristi i prezime porodice (Breakspear), koje bi u doslovnom prevodu glasilo „porodica slomljenog koplja“. (*prim. prev.*)

² Pomenuti jedini engleski papa, Hadrijan IV (Adrianus IV, oko 1100 – 1159), rođen je kao Nikolas Brejkspir (Nicholas Breakspear). Postavljen je za papu 4. decembra 1154. i ostao je na tom položaju do smrti. (*prim. prev.*)

Moj boravak u tom domu nije imao ništa sa samom građevinom niti okolnim imanjem, kako ću ubrzo objasniti, ali sam sticajem okolnosti jednom pre toga već bio u poseti dvoru Klember. To ne beše u okviru mojih zaduženja, koja uopšte ne obuhvataju redovne obilaske. Otišao sam tamo prosto kao pripadnik Fonda, ne otkrivajući više od toga. U tim ranim danima više sam puta zapazio kako je poučno da tako postupim i vidim kako se kolege snalaze u svojoj beskrajnoj borbi s različitim zdanjima, često na ivici urušavanja u trenutku kad su ponuđena Fondu, i kako se nose sa čudnim i zadržim ljudima što u njima obitavaju. U to doba je vremešni upravnik Fonda redovno poredio osoblje s veoma velikom porodicom i to nikako nije bila puka izlizana fraza: čovek je osećao prisustvo Fonda gde god bi pošao, kako ga promatra, i veoma mu je teško bilo umaći. Svakako sam se osećao mnogo opuštenije kroz godinu ili dve, mnogo pouzdanije. Što se tiče mojih poseta mestima kao što je dvor Klember, treba takođe imati na umu da sam se u jednom trenutku bavio arhitekturom, iako nikad nisam završio potrebne škole, te sam se zanimao za građevine zarad njih samih. Naravno, isto se može reći za mnoge službenike Fonda.

Pokazalo se da je dvor Klember kvadratna, četvorospratna ciglena građevina sa po jednim četvorougaoim, dvospratnim i omanjim ciglenim paviljonom sa svake strane. Paviljoni su imali krovove od škriļjca zašiljene pri vrhu i pilastre sa tri strane. Behu povezani sa glavnim zdanjem dugim jednospratnim hodnicima sa širokim prozorima zaobljenog vrha. Ova grana plodne loze Brejkspirovih obogatila se u vreme dolaska na vlast dinastije Hanover³ i tada je zakoračila u novo razdoblje ugleda, udaljivši se toliko od drugih grana da naposljetku nije bilo moguće pronaći naslednika titule. Jedna upadljiva odlika

---

³ Dinastija Hanover vladala je Ujedinjenim Kraljevstvom od 1714. do 1901. godine. (*prim. prev.*)

imanja behu dva veoma duga kolska prilaza. Prvi je počinjao pred kućom i vodio pravo duž dve milje drvoreda prvoklasnih starih stabala do otmene ukrasne kapije pred glavnim drumom. Drugi se protezao, ne toliko prav ali ništa manje dugačak, od jedne ljupke čuvarve kolibe na istoku do srodne kolibe na zapadu (takođe pred glavnim drumom). Ti kolski prilazi ukrštali su se na otprilike četvrt milje od pročelja kuće. Na mestu ukrštanja nalazila se barokna fontana s junačnim muškim kipom spremnim da hitne koplje u zamašnog vepra. Smatrao sam to neprijatnim spojem elemenata, ali iskupljenim neobično savršenim stanjem i očuvanošću. U savremenoj Evropi je većina fontana na imanjima oštećena, štokava i čak ni vlasnici ne mare za njih. Ova je blistala i, za veliko čudo, zapravo izbacivala vodu, vrlo verovatno pod odgovarajućim pritiskom. Tad sam već primetio kako je kolski prilaz kojim sam dovezao svoj *mini*⁴ (poprečni prilaz) bio čist i oplevljen; činilo se da je svako okno prozora, duž dva duga hodnika od glavne građevine do paviljona, na svome mestu i presijavala su se na prolećnom suncu. Fond nije uvek u stanju da priušti takve besprekornosti. Gotovo je izvesno da su Brejkspirove morale imati nešto ušteđevine.

Unutrašnjost građevine je to potvrdila. Ne samo da se tu nalazilo mnoštvo predmeta u besprekornom stanju, već je bila okrećena, održavana i uglancana. Tapete se nisu ljuštile, niti je bilo rupa na tavanici. S druge strane, ne bih mogao da kažem da je u kući brisana prašina. To beše čudno. Čovek je mogao ispisivati imena u tim naslagama na svetlucavim površinama,

---

⁴ Mali automobil britanske proizvodnje koji se pojavio na tržištu 1959. godine da bi postao samostalna marka deset godina kasnije, a 1994. završio u vlasništvu BMW-a. (*prim. prev.*)

kao što je to činio Rembrant u Kordinom filmu.⁵ Zapravo, jesam napisao „Fond za zdanja od istorijskog značaja“ preko ploče trpezarijskog stola i te reči su se sasvim jasno isticale pod svetlošću sunčevog zraka. Čudno je bilo što me je jedna kućna služavka, visoka, seda žena u sivom ogrtaču od najlona, prosto posmatrala kako to činim sa drugog kraja prostorije a da ništa nije izustila, iako je po svoj prilici poslata tu da motri na ophođenje javnosti. Naročito mi je zapalo za oko da se nije čak ni osmehnula na ono što sam učinio. Bio sam toliko zatečen prašinom u kući i nehajem za nju da sam narednog dana poslao dopis mesnom predstavniku Fonda. Nagovestio sam kako je moguće da se u toj oblasti nalazi neka cementara, zamisao koja mi je pala na pamet tokom noći, i da bi Fond možda trebalo da zahteva da se svi prozori građevine drže zatvorenim.

To se odigralo pre devet godina. Dve godine kasnije dobio sam zaduženje da provedem u toj kući (što moj dnevnik potvrđuje) osamnaest dana. Razlog je ležao u potrebi za nadgledanjem sprovođenja jednog od najmahnitijih nauma u koje se Fond ikada upleo – zapravo najmahnitijeg od svih, kao što sam govorio tada kad bi me iko upitao, što sam, kako se kasnije pokazalo, najiskrenije zažalio: takozvane sanacije reke Bovil. Godinama su pristizali prigovori sa raznih strana (nijedan od njih, naravno, ne beše sasvim potkrepljen činjenicama) kako je Fond suviše staromodan i nazadan, odveć nesproman da izađe na teren i uhvati se u koštac s nečim. Najgora posledica ove neupućene halabuke beše da je Fondu navalila na vrat poduhvat odstranjivanja korova i mulja iz te omanje mesne reke za koju nikad niko nije čuo (čak ni ljudi koji su živeli u toj

---

⁵ Misli se na film *Rembrant (Rembrandt)*, biografski film iz 1936. godine, koji je režirao britanski režiser i producent mađarskog porekla Aleksandar Korda (Alexander Korda, 1893 – 1956), rođen kao Šandor Laslo Kelner (Sándor László Kellner). (*prim. prev.*)

oblasti, kako sam ubrzo saznao) i krpljenja oronulih brana. Stav koji sam (zajedno s ostalima) izrazio bio je sâm po sebi jasan i razumljiv – ukoliko uopšte postoji istinska potreba za tom rekom, onda se može računati na podesne mesne nadležne organe da se njome pozabave. Ta stvar prosto nije imala ništa sa ciljevima Fonda. Ali tu je bila uobičajena skupina usijanih glava koje kao da nisu imale dovoljno posla u svetu, čovek nije mogao da se otrgne takvom utisku; i one uspeše da ubede jednog od lokalnih zemljoposjednika da uloži nešto novca, međutim samo jednog zemljoposjednika i ni približno *dovoljno* novca. Rekoše kako većinu posla mogu obaviti dobrovoljci, a da će javnost iznaći ostatak sredstava. Suvišno je reći da se nijedna tvrdnja nije pokazala tačnom i čitav taj poduhvat uvalio je Fond u beskrajne teškoće koje se ni u kom slučaju nisu okončale, niti je izgledno da će se uopšte okončati. Fond prosto ne može da se nosi s poteškoćama, raspravama i javnošću. A i sopstveno iskustvo nije me navelo da blagonaklono gledam na ono što nazivamo „dobrovoljnim radnicima“. Pri obavljanju nekog posla uvek se mnogo više postiže redovnim, plaćenim osobljem koje se kloni središta pažnje. A to se pokazalo tačnim i u slučaju projekta Bovil. Ali ako kažem išta više na tu temu potpašću pod sumnju da nisam privržen veću Fonda, što bi bilo sasvim netačno. Više je u pitanju to da se privrženost često najbolje iskazuje predupređivanjem grešaka.

Nakon (po mom mišljenju) nedovoljnog razmatranja, projekat Bovil je prihvaćen a najveći umišljenik i laktaš među usijanim glavama postavljen je da rukovodi radovima, čovek po imenu Hend. Lično nisam smatrao da je punokrvni Englez, ali beše očito da je veoma mlad za taj stepen odgovornosti kojeg se prihvatio, te su mene zadužili da ga držim na oku tokom prvih etapa radova, budući da sam bio dvadeset ili više godina stariji i opskrbljen iskustvom stečenim na širokom

opsegu raznolikih poslova. Hemiš Hejtorn, državni sekretar Fonda, pisao je gospođici Agnes Brejkspir, navodno poslovno sposobnijoj sestri, kako bi upitao da li bih mogao da odsednem u dvoru Klember dok pokrećem taj poduhvat. Fond očekuje od ljudi čija su imanja prihvaćena da pomognu na ovaj način ukoliko se ukaže potreba, mada se ponekad službenici Fonda nađu u okolnostima kada im prosto ponude tavan i veoma skromne obroke. Dotad me je to zadesilo nekoliko puta, te bejah sasvim pripravan na to i u dvoru Klember. (U današnje vreme se, naravno, u mom slučaju to gotovo nikad ne događa jer sam naučio da se koristim raznim slabim tačkama Fondovih stanara.) Pamtim da je gospođici Brejkspir bilo potrebno veoma dugo da uopšte odgovori i sve to vreme je projekat Bovil bio na čekanju; ali naposletku dobismo vesti od nje i istog popodneva sam krenuo. Pristigao sam na vreme za večeru, iako je to, kao što sam maločas pomenuo, moglo da bude od malog značaja.

Postojao je davno ustanovljeni običaj da se vratnice velike kapije pred glavnim drumom raskriljuju samo za porodična venčanja, porodične sahrane i posete vladara, dok je manja kapija niže niz isti drum bila zakatančena rukom mesnog predstavnika Fonda, budući da se pokazalo neizvodljivim pronaći stanara za čuvarevu kolibu kraj nje usled buke saobraćaja. Stoga sam se odvezao okolnim putem u svom *miniju*, duž seoskih puteva što vode do istočnog ulaza, kao što sam učinio dve godine ranije. Možda nije bilo sasvim isto jer sada beše rano proleće i nije bilo nijednog lista na velikom, starom drveću: zapravo, proleće nije zvanično ni nastupilo. Ovog puta je čovek na kapiji nosio šešir koji je dodirnuo u znak pozdrava dok ju je otvarao za mene.

Raspoloženje mi se poboljšalo kada sam primetio da je dugačak, vijugavi kolski prilaz jednako uredan kao i prethodnog puta. Sva živica u vidokrugu beše propisno postavljena

i mnoštvo poljskih kapija beše obnovljeno. Kada sam ga napokon dosegao, junačni lovac je bio ustoličen među složenim obrascima razgranatih vodoskoka koji su se slivali niz zlosrećni plen. Kuća je, pomislih kako sam se približavao kraju poslednjeg dela puta, što je vodio do široke baštenske zaravni sa pravougaonim kamenjem pred dvostrukim stepeništem, izgledala besprekorno ali neupotrebljivo, nalik golemom keramičkom modelu stafordširske izrade. Kada sam ugasio motor i iskoračio napolje, sveobuhvatna tišina je osnažila taj varljivi utisak. Neko vreme sam stajao gledajući niz blagi spust ka velikim vratnicama glavne kapije i posmatrajući krupne, crne gačce⁶ kako kruže nalik listovima ugljenisanih novina među golim drvećem, jedini znak života.

„Zdravo“, izusti ležeran glas odozgo. „Uđite.“

Šaka oslonjenih na balustradu pri vrhu dvostrukog niza stepenica, stajala je neka žena; očito jedna od moje dve domaćice, mada dotad nijednu, koliko mi je bilo poznato, nisam video. Kolebao sam se, kao što je svojstveno svakom čoveku, između uspinjanja stepeništem zdesna ili sleva, ali ona nište nije rekla i prosto me je posmatrala.

„Ja sam Oliv Brejkspir“, kazala je kad sam se popeo i pružila mi ruku. Očekivao sam da će ta ruka biti hladna budući da beše jedan od onih vedrih martovskih dana koji se često čine najhladnijim u godini. Ali nije bila. „Vi ste moj stanodavac.“ Prema mom iskustvu, stanari bi uvek rekli nešto takvo ili bi pak činili sve u njihovoj moći da odaju utisak kako je taj odnos obrnut.

Gospođica Brejkspir, međutim, beše neobična pojava. Bila je visoka znatno iznad proseka za jednu ženu (i šest ili osam

---

⁶ Gačac (lat. *Corvus frugilegus*) ptica iz porodice vrana, po veličini između vrane i čavke. (*prim. prev.*)

inča⁷ viša od mene), izuzetno vitka i dobro građena, mada grubog i žilavog izgleda. Taj poslednji utisak bio je osnažen činjenicom da je nosila izandale smeđe jahaće pantalone, izandale smeđe jahaće čizme i tamnoplavu košulju, raskopčanu pri vratu i podvrnutih rukava. Lice, vrat i podlaktice su joj bili osunčani i preplanuli iako je bio sam kraj zime. Lice joj je bilo upečatljivo jer je imala jake, izražene kosti, krupne, setne oči i široka, pravougaona usta, mada bi neki možda rekli da joj je glava suviše izdužena, obrazi odveć upali. Imala je ravnu, crvenkastosmeđu kosu, koja je počinjala dosta iza ruba čela, glatku i negovanu, poput grive trkačkog konja, ali dosezala je do ramena i kovrdžala se ka spolja pri krajevima, prema modi koja je bila raširena tokom Drugog svetskog rata. Bilo je veoma teško proceniti koliko joj je godina. Posedovala je onu spoljašnjost koja izrazito odoleva zubu vremena.

„Posmatrala sam gačće“, reče ona. „Ponekad, kad je drveće golo a svetlost počne da jenjava, činim to po čitav sat.“ Gledajući je u njenoj plavoj košulji, nesumnjivo mora da sam zadrhtao. „Izvolite unutra, inače ćete se prehladiti“, kaza gospođica Brejkspir.

U prostranom, izduženom, stubovima ukrašenom predvorju nalazio se samo propisani nameštaj, mada sam sa zadovoljstvom primetio hrpu Fondovih zvaničnih, plavih korica među kojima su počivali vodiči kroz kuću. Široke vratnice behu raskriljene dok je gospođica Brejkspir stajala napolju, te je ta prostorija nalik špilji bila hladna i puna odjeka, pogotovo jer vatra ne beše založena. Takođe je bila slabo osvetljena, spuštalo se veče a gospođica Brejkspir nije bila upalila svetlo.

Pošla je preda mnom uz mračno glavno stepenište, prelazeći po dva stepenika dugim korakom uznjihanih kukova. Ometan svojim prtljagom, pratio sam je s mnogo manje sklada.

⁷ Inč je 25,44 mm (*prim. prev.*)